

Rektorer vid Kungl. Tekniska högskolan och Mitthögskolan

Juridiska avdelningen
Christian Sjöstrand

BESLUT

2002-09-24
Reg.nr 31-3443-01

Anmälan mot Kungl. Tekniska högskolan och Mitthögskolan angående A:s forskarutbildning

Anmälan

A har i anmälan till Högskoleverket begärt att verket skall utreda Mitthögskolans och Kungl. Tekniska högskolans (KTH) agerande och ansvar gällande hennes forskarutbildning. Hon har anfört bl.a. följande.

Hon anställdes i oktober 1997 vid Mitthögskolan som doktorand i reglerteknik. På anställningsintervjun sades att hon skulle vara inskriven på Reglerteknik på KTH. Senare fick hon veta att hon skulle vara inskriven som doktorand vid Avdelningen för cellulosateknik (CT) vid Institutionen för pappers- och massateknik, KTH. Handledare vid Mitthögskolan var S och vid KTH professor T. Vid ett möte mellan henne, S och T i oktober 1997 bestämdes att S skulle sköta all handledning och att T skulle vara examinator.

Under perioden januari 1998 – augusti 1999 var hon upptagen med att läsa kurser, undervisa och läsa litteratur för sitt projekt. Hon har vid ett flertal tillfällen bett S hjälpa henne att skriva en studieplan, men inte fått någon hjälp. Hon har påpekat för T att hon inte vet vad hon skall göra och att hon inte har fått tag på S, men enligt T är det hennes problem. S har ytterst sällan varit fysiskt närvarande på institutionen och då han varit det har det varit för att undervisa. Han var pappaledig under hela 1999, oklart i vilken utsträckning.

S lämnade Mitthögskolan i mars 2000 för att arbeta på ett konsultföretag i Göteborg och hon hade då ett möte med prefekten vid den aktuella institutionen vid Mitthögskolan. Hon anförde att vad hon behövde för att komma igång med forskningen var en huvudhandledare som kunde hjälpa henne med reglertekniken. Hon påpekade att ingen vid CT kunde hjälpa henne, eftersom ingen där arbetar med inriktning mot reglerteknik eller processimulering. Trots detta föreslog prefekten att hon skulle fortsätta att ha S som lokal handledare samt att vara inskriven vid CT. Hon kunde inte acceptera denna konstellation, som inte fungerat ens med S i Örnsköldsvik.

BESLUT

2002-09-24

Reg.nr 31-3443-01

Sid 2(2)

Mitthögskolan har efter detta inte gjort något för att hjälpa henne att få en handledare. Diskussioner har förts med flera personer, men samtliga har tackat nej. Eftersom hon är tvungen att hitta en handledare själv, är det viktigt för henne att kunna visa att hon har finansiering för den tid det tar att göra minst en licentiatexamen.

I januari 2001 bytte Mitthögskolan organisation och hon hade i mars 2001 ett möte med den nye prefekten och Mitthögskolans forskningsråds ordförande. De hävdade att hon hade fått handledning av S och att man kommit överens med KTH att hennes tjänst skulle avslutas. Den 13 augusti 2001 fick hon tillsammans med ett nytt förordnande besked om att hon sades upp till den 31 december 2001. Hon anser att uppsägningen är olaglig. Man kan ha en doktorandtjänst i fem år, motsvarande fyra års heltidsstudier, om institutionen fullgjort sina åtaganden. Ingen kan påstå att vare sig Mitthögskolan eller KTH fullgjort några som helst åtaganden. Tiden för doktorandtjänst kan förlängas om det finns särskilda skäl och det finns helt klart speciella skäl för att det gått som det gjort med hennes forskarstudier. Dessutom har man inte räknat med att hon undervisat mycket under de första 18 månaderna av hennes anställning.

Hon anser att Mitthögskolan har misskött sitt arbetsgivaransvar vad gäller hennes tjänst. Man kan inte anställa en doktorand i reglerteknik som inte är inskriven på en institution som utbildar doktorander i reglerteknik. Mitthögskolan har interna regler om hur tillsättning av doktorandtjänster ska gå till, men dessa har inte följts. Högskolan har inte heller följt sina regler om att en doktorand skall ha rätt till minst 57 timmar handledning per år. Hon har enligt högskoleförordningen rätt att byta handledare, men har inte fått hjälp med det trots att hon bett om det.

Yttranden från Kungl. Tekniska högskolan och Mitthögskolan

Högskoleverket har anmodat Kungl. Tekniska högskolan och Mitthögskolan att yttra sig över vad A har anfört.

Kungl. Tekniska högskolan

KTH har anfört följande.

A har varit inskriven som doktorand i cellulosateknik vid KTH sedan december 1997 med professor T som huvudhandledare. Sedan oktober samma år är A anställd vid Mitthögskolan som doktorand och med doktor S vid Mitthögskolan som lokal biträdande handledare.

Enligt den ursprungliga individuella studieplanen för A var hennes mål att avlägga licentiatexamen. Samma plan innebar att hon skulle gå kurser under åren 1998-99 i en takt som hon inte lyckades hålla. I något fall dröjde det in på år 2001 innan kursen blev klar. Andra dröjsmål rör artiklar till avhandlingen, artiklar som skulle presenteras under sommaren 1999. A har heller inte visat upp någon forskningsverksamhet.

1999 skulle en ny studieplan antas, men problem bl.a. i kontakterna med den lokala handledaren S kunde inte lösas trots återkommande diskussioner mellan T och

BESLUT

2002-09-24

Reg.nr 31-3443-01

Sid 3(3)

prefekten i Örnköldsvik och prefekten i Sundsvall. T hade under denna tid också svårigheter att nå kontakt med A och S.

T har också meddelat att han av hälsoskäl under någon period efter januari 1998 inte förmått styra denna "distansstudents" förhållanden (inklusive problem med lokal handledare) på det sätt han hade önskat sig.

Mitthögskolan

Mitthögskolan har anført följande.

A är antagen till forskarutbildning vid KTH. Hon anställdes som doktorand vid Mitthögskolan den 1 oktober 1997. I augusti 2001 fattade huvudområdet för naturvetenskap, teknik och medier vid Mitthögskolan beslut om att A:s doktorandanställning ska upphöra den 31 december 2001. Rättslig grund för uppsägningen återfinns i 5 kap. 6 § 2 st högskoleförordningen i dess lydelse före den 1 april 1998. Där framgår att ett förordnande som doktorand endast får meddelas för sammanlagt högst sex år, dock ej för längre tid än som motsvarar forskarutbildning på heltid under 4 år. Den 31 december 2001 har A varit anställd som doktorand vid Mitthögskolan i fyra år och tre månader. Denna tid motsvarar en forskarutbildning på heltid under fyra år. Att Mitthögskolan kunnat utsträcka hennes anställning med tre månader beror på att A handhaft undervisning vid sidan av forskarstudierna motsvarande en tid av högst tre månader. När så Mitthögskolan inte heller kunde finna något särskilt skäl för att förlänga hennes anställning, på det sätt som lämnas utrymme för i stycke 3 samma paragraf måste således anställningen upphöra den 31 december 2001.

Enligt högskoleförordningen 8 kap. 9 § har en doktorand rätt till handledare, vilken utses av fakultetsnämnden där forskningen bedrivs. KTH har utsett professor T till A:s handledare. Även om högskoleförordningen inte uppställer krav på lokal handledare brukar Mitthögskolan regelmässigt erbjuda doktoranden en sådan. Tanken är att en lokal handledare skall vara ett stöd för doktoranden på den ort där forskarutbildningen huvudsakligen bedrivs.

Till lokal handledare för A utsågs universitetslektorn S. Mitthögskolans bedömning är att hon under tiden oktober 1997 till och med mars 2000 hade tillgång till tillräcklig handledning både vid Mitthögskolan och KTH. Det stora problemet som S hade var dock att komma i kontakt med henne.

BESLUT

2002-09-24

Reg.nr 31-3443-01

Sid 4(4)

När S lämnade Mitthögskolan i april 2000 gjordes stora ansträngningar från Mitthögskolans sida för att finna en ny lokal handledare åt A. De personer som var villiga att åta sig uppdraget och som Mitthögskolan ansåg vara lämpliga accepterades dock inte av henne. Detta trots att det bland de föreslagna fanns två professorer, G och H. Kompetensen att bedöma en lokal handledares lämplighet måste rimligen innehas av lärosätet och inte den forskarstuderande. Mitthögskolan kan därför inte lastas för att inte A erhållit en ersättare till S.

I sin anmälan menar A vidare att Mitthögskolan inte följt de egna bestämmelserna för doktorander, angående lokal handledning och studieplan. A erhöll lokal handledning i den omfattning som krävs enligt regelverket fram till dess att S lämnade uppdraget. Skälet till att bestämmelsen därefter inte kunnat efterlevas har förklarats ovan. Vad gäller studieplanen menar Mitthögskolan att reglerna följts genom att KTH gjort ansträngningar för att försöka få till stånd en studieplan åt henne. Mitthögskolans medverkan ansågs därför inte erforderlig.

Sammanfattningsvis anser Mitthögskolan att avbrytandet av A doktorandanställning skett helt i enlighet med högskoleförordningens bestämmelser. Något utrymme till att utsträcka hennes förordnande ytterligare kan lagligen inte ske. Vad därefter gäller hennes påstående om brister under hennes anställningstid hävdar Mitthögskolan att den gjort de ansträngningar som rimligen kan krävas för att hennes tid som doktorand skulle bli framgångsrik och resultera i en doktorsexamen.

Anmälarens kommentarer

A har tagit del av lärosätets yttranden och anfört bl.a. följande.

Det grundläggande problemet, som både Mitthögskolan och KTH har valt att inte kommentera, är att hon är anställd som doktorand i reglerteknik och därför skall vara inskriven som doktorand i reglerteknik. Hennes forskningsarbete skall bestå i att skriva regleralgoritmer och då är det rimligt att hennes handledare har dokumenterad erfarenhet av detta. Ingen på institutionen Pappers- och massateknik, KTH, har denna kompetens om avhandlingen skall vara en i reglerteknik. Det hon hela tiden begärt av Mitthögskolan är att få hjälp att bli inskriven på en universitetsinstitution där man arbetar med reglerteknik.

Hon känner inte till några ansträngningar från KTH:s sida att få till stånd en studieplan. Det enda T gjort är att kräva att hon lämnar in en.

KTH anmärker på att hon inte visat upp någon forskningsverksamhet eller publicerat några artiklar. Just detta har hon påpekat för S, T m.fl. Hon vet inte vad eller hur hon skall göra. Hon kan inte forska och behöver hjälp. KTH och Mitthögskolan har inte kunnat ge något konkret exempel på den handledning de påstår att hon erhållit eller uppbringat något dokument som tyder på någon sådan.

Tillämpliga regler

A antogs till forskarutbildning 1997 då följande tillämpliga regler gällde.

BESLUT

2002-09-24

Reg.nr 31-3443-01

Sid 5(5)

I 2 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) angavs att det för forskning och forskarutbildning skall, vid de högskolor som riksdagen beslutar, finnas fakulteter var och en för ett särskilt vetenskapsområde.

I 9 kap. högskoleförordningen (1993:100) angavs följande. Fakultetsnämnden fastställer i vilka ämnen forskarutbildning skall anordnas (4 §). För varje doktorand skall utses en eller flera handledare. Om flera handledare utses, skall en av dessa utses till huvudhandledare. Handledaren skall i en individuell studieplan precisera kraven på kunskaper för varje doktorand. En doktorand som begär det skall få byta handledare (7 §).

Den 1 april 1998 ändrades reglerna om forskarutbildning i vissa avseenden. Ovan nämnda regler finns huvudsakligen kvar, men reglerna om individuell studieplan ändrades enligt följande (8 kap. 8 § högskoleförordningen, SFS 1998:80, omtryck SFS 1998:1003).

För varje doktorand skall det upprättas en individuell studieplan. Den skall fastställas av fakultetsnämnden efter samråd med doktoranden och hans eller hennes handledare.

Den individuella studieplanen skall innehålla en tidsplan för doktorandens forskarutbildning, en beskrivning av de åtaganden som doktoranden och fakultetsnämnden har under utbildningstiden samt vad som i övrigt behövs för att utbildningen hela tiden skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt.

Den individuella studieplanen skall följas upp av fakultetsnämnden minst en gång varje år. Vid uppföljningen skall doktorand och handledare informera fakultetsnämnden om hur utbildningen framskrider. Fakultetsnämnden kan därvid eller när det annars är påkallat göra de ändringar i den individuella studieplanen som behövs. Utbildningstiden får förlängas bara om det finns särskilda skäl för det, såsom ledighet på grund av sjukdom, för tjänstgöring inom totalförsvaret eller för förtroendeuppdrag inom fackliga organisationer och studentorganisationer eller föräldraledighet. Innan en ändring görs skall doktorand och handledare ges möjlighet att yttra sig.

Doktorand och handledare skall skriftligen intyga att de har tagit del av den individuella studieplanen och de ändringar som görs i den.

Samtidigt infördes regler om indragning av resurser, 10 § samma kapitel:

Om en doktorand i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden enligt den individuella studieplanen, skall fakultetsnämnden besluta att doktoranden inte längre skall ha rätt till handledning och andra resurser för forskarutbildningen. Innan ett sådant beslut fattas skall doktorand och handledare ges möjlighet att yttra sig. Prövningen skall göras på grundval av deras redogörelser och annan utredning som är tillgänglig för fakultetsnämnden. Vid bedömningen skall det vägas in om fakultetsnämnden har fullgjort sina egna åtaganden enligt den individuella studieplanen. Beslutet skall vara skriftligt och motiverat.

Resurserna får inte dras in för tid då doktoranden är anställd som doktorand eller får utbildningsbidrag för doktorander.

BESLUT

2002-09-24

Reg.nr 31-3443-01

Sid 6(6)

De regler som infördes den 1 april 1998 skulle tillämpas även på de doktorander som antagits före detta datum. Den äldre bestämmelsen i 5 kap. 6 § högskoleförordningen skulle dock enligt övergångsbestämmelserna (SFS 1998:80, p. 2) tillämpas på den som har fått en doktorandtjänst före den 1 april 1998. Denna bestämmelse hade följande lydelse.

Ett förordnande på en doktorandtjänst skall meddelas tills vidare, dock längst till viss tidpunkt och aldrig för längre tid än ett år efter avlagd doktorsexamen. Det första förordnandet får avse högst ett år. Ett omförordnande får avse högst två år.

Förordnanden får meddelas för sammanlagt högst sex år, dock inte för längre tid än som motsvarar forskarutbildning på heltid under fyra år. Från denna tid skall avräknas sådan tid under vilken innehavaren har fått utbildningsbidrag för doktorander. Vid avräkningen skall beaktas om utbildningsbidraget har avsett hel- eller deltidstudier.

Förordnande får dock meddelas för ytterligare tid, dock högst två år, utöver den tid som följer av andra stycket, om det finns särskilda skäl.

Andra uppgifter i ärendet

Av de handlingar som A bifogat sin anmälan framgår följande.

I en individuell studieplan från KTH, undertecknad av T och A den 6 juli 1998, anges att avsedd examen är licentiatexamen, att T är huvudhandledare och att "presentationen av avhandlingsarbetet är planerad till den ¼ 2000. Innan dess ska 3 st artiklar vara inlämnade till publicering, varav 2 st presenterade senast sommaren 1999." Vidare anges vilka kurser A skulle genomgå under 1998 och 1999 samt vad nämnda artiklar skall behandla.

I ett brev till Mitthögskolan den 3 maj 2001 anförde professor T följande beträffande As forskarstudier.

A blev, på initiativ av Dr S på Mitthögskolan, inskriven som forskarstuderande vid KTH 1997-12-18 med mig som huvudhandledare och Dr S som biträdande handledare eftersom Mitthögskolan på den tiden inte hade rätt till forskarutbildning. Samtidigt erhöll hon en anställning som forskarstuderande vid Mitthögskolan.

A tog enstaka forskarutbildningskurser under tiden .... För två år sedan införde KTH individuella studieplaner och A lämnade in en plan som inte kunde godtagas och då framkom det att hon inte hade utträttat något nämnvärt på sitt arbete och inte hade klara planer vad hon skulle utträtta. Detta hade inte framförts av hennes biträdande handledare S eller henne själv. Hon fick i uppgift att inkomma med förnyad individuell studieplan och trots påstötningar har inte någon studieplan inkommit. Hon har sedan vt 2000 registrerats på KTH som forskarstuderande med aktivitet under 10 %.

Högskoleverkets bedömning

Högskolornas ansvar

Högskoleverkets uppgift som tillsynsmyndighet är att kontrollera att universitet och högskolor följer de regler som gäller för verksamheten. När två högskolor är

BESLUT

2002-09-24

Reg.nr 31-3443-01

Sid 7(7)

inblandade är det nödvändigt att klargöra vilken högskola som har ansvaret för en viss fråga.

Vid den tidpunkt då A anställdes som doktorand i reglerteknik vid Mitthögskolan hade högskolan inte rätt att anordna forskarutbildning (sådan rätt har Mitthögskolan sedan den 1 januari 2001 då regeringen beslutade att högskolan skulle ha vetenskapsområdet naturvetenskap). Av handlingarna i ärendet framgår att hon i december 1997 antogs till forskarutbildning vid Kungl. Tekniska högskolan (KTH) i ämnet pappers- och massateknik.

Det lärosäte som har ansvaret för A:s forskarutbildning enligt reglerna i högskoleförordningen är alltså KTH. Mitthögskolan har haft arbetsgivaransvaret för A p.g.a. hennes anställning som doktorand. Det är dock viktigt att komma ihåg att KTH och Mitthögskolan som statliga myndigheter är skyldiga att samverka, se 6 § förvaltningslagen, 1986:223.

A:s anmälan

A har i sin anmälan till Högskoleverket främst framfört klagomål mot att hon inte fått hjälp av sin lokala handledare vid Mitthögskolan att upprätta en individuell studieplan och att hon inte fått hjälp av Mitthögskolan med att byta huvudhandledare till en person som är kunnig inom reglerteknik. Hon har även anfört att uppsägningen av hennes doktorandtjänst är olaglig.

Handledning

Vad gäller handledningen ger A intryck av att huvudsakligen ha vänt sig till Mitthögskolan med sina krav. Ansvaret att tillhandahålla handledare och uppgiften att ta ställning till hennes begäran om byte av handledare har dock legat på KTH.

Mitthögskolan har i sitt yttrande anfört att A enligt högskolans bedömning under tiden oktober 1997 t.o.m. mars 2000 hade tillgång till tillräcklig handledning både vid Mitthögskolan och KTH. Mitthögskolan har inte invänt mot A:s påstående att hon till Mitthögskolan framfört en begäran om att få byta huvudhandledaren professor T. Enligt högskoleförordningens regler har en doktorand som begär det rätt att byta handledare. Mitthögskolan borde därför ha vidarebefordrat hennes begäran till KTH.

Mitthögskolan har inte haft någon formell skyldighet att tillhandahålla en handledare för A. Denna skyldighet har i stället KTH haft. KTH har i sitt yttrande inte kommenterat vad A anfört om sina ansträngningar att få byta handledare. A har inte heller anfört att hon framfört sina önskemål till KTH. En orsak till detta kan vara att hon tagit fasta på att hon anställts som doktorand i reglerteknik av Mitthögskolan och därför ansett att det är Mitthögskolans uppgift att tillhandahålla en handledare med kunskaper i reglerteknik. Detta är dock en missuppfattning från hennes sida. Handledningen är kopplad till hennes forskarstudier och inte till hennes doktorandanställning. Avgörande för hennes studier har varit vilket forskarämne hon antagits till vid KTH och hur hennes åtaganden formulerats i den individuella studieplanen.

BESLUT

2002-09-24

Reg.nr 31-3443-01

Sid 8(8)

Individuell studieplan

Den individuella studieplanen för A skrevs under av henne och huvudhandledaren den 6 juli 1998. Vid denna tidpunkt hade de nya reglerna om individuell studieplan trätt i kraft. Dessa regler innebär att en sådan plan skall innehålla en tidsplan, en beskrivning av de åtaganden som doktoranden och fakultetsnämnden har samt vad som i övrigt behövs för att utbildningen hela tiden skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt

KTH har i sitt yttrande påpekat att A inte lyckats läsa kurser i den takt som bestämts och inte heller presenterat de artiklar som angivits i den individuella studieplanen. Huvudhandledaren konstaterade i brevet till Mitthögskolan i maj 2001 att A inte fullgjort sina åligganden. Detta borde ha konstaterats långt tidigare och åtgärder vidtagits i enlighet med vad 8 kap. 8 § högskoleförordningen anvisar. Fakultetsnämnden skulle (med möjlighet att delegera uppgifterna) vid sin uppföljning av den individuella studieplanen ha konstaterat att A inte följt den uppgjorda tidsplanen. Nämnden skulle därefter ha gjort de ändringar i studieplanen som behövts alternativt ha dragit in resurserna för A i enlighet med 8 kap. 10 § högskoleförordningen.

As anställning

A har anfört att uppsägningen av henne från doktorandtjänsten är olaglig.

Av handlingarna i ärendet framgår att A inte sagts upp från sin doktorandtjänst. Att Mitthögskolan inte har gett henne ett nytt förordnande som doktorand innebär inte att hon har sagts upp enligt reglerna i lagen om anställningsskydd (1982:80). A har hänvisat till att reglerna i 5 kap. 6 § högskoleförordningen i dess lydelse före 1 april 1998 anger att ett förordnande på en doktorandtjänst får förlängas om det finns särskilda skäl. Mitthögskolan ansåg inte att särskilda skäl förelåg att förlänga hennes anställning. Ett beslut av en högskola om att särskilda skäl inte föreligger kan inte/kunde inte överklagas. Högskoleverket är tillsynsmyndighet över universitet och högskolor och skall inte göra någon överprövning av högskolornas beslut. Verket har därför inte någon kommentar till Mitthögskolans bedömning att särskilda skäl saknas att förlänga A:s doktorandanställning.

Sammanfattande och avslutande synpunkter

A har i sin kommentar till yttrandena från KTH och Mitthögskolan anfört att det grundläggande problemet är att hon är anställd som doktorand i reglerteknik och därför skall vara antagen som doktorand i reglerteknik. Utifrån denna uppfattning har hon intagit ståndpunkten att hennes huvudhandledare skall ha kunskaper i reglerteknik. Denna uppfattning har hon framfört till Mitthögskolan och samtidigt begärt att få byta huvudhandledare. Hennes uppfattning bygger dock på ett missförstånd. Avgörande för hennes forskarstudier har varit det forskarämne hon antagits till vid KTH och vad som angivits i den individuella studieplanen.

Samverkan mellan de båda högskolorna har dock inte fungerat tillfredsställande. Mitthögskolan borde ha haft bättre kontakt med KTH och bl.a. vidarebefordrat A:s

BESLUT

2002-09-24

Reg.nr 31-3443-01

Sid 9(9)

begäran om byte av huvudhandledare. KTH har inte uppfyllt kraven i 8 kap. 8 § högskoleförordningen om uppföljning och ändring av den individuella studieplanen.

A har inte längre någon anställning som doktorand. Hon är dock fortfarande antagen som forskarstuderande vid KTH. Hon har därmed rätt till handledning och andra resurser, om inte högskolan beslutar att dra in dessa resurser med stöd av 8 kap. 10 § högskoleförordningen. Högskoleverket utgår från att KTH i fortsättningen följer högskoleförordningens regler vad gäller A:s forskarutbildning.

Beslut i detta ärende har fattats av chefsjuristen Annica Lindblom efter föredragning av verksjuristen Christian Sjöstrand.

Annica Lindblom

Christian Sjöstrand

Kopia för kännedom:

A